

УДК 349. 2.

НАУКА ТРУДОВОГО ПРАВА В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Венедіктів В. С.,

*перший проректор Харківського
економіко-правового університету,
д-р юрид. наук, професор,
заслужений юрист України*

Сьогодні перед наукою трудового права стоїть цілий комплекс завдань, що витікають з нових умов економічного, суспільного та державного розвитку України на шляху її повної інтеграції до Європейського Союзу. Основним завданням є критичний перегляд то переосмислення діючого законодавства, яке регулює трудові відносини і відносини, тісно з ними пов'язані, для розроблення концептуальних підходів створення нового трудового законодавства, яке б відповідало реаліям сучасного суспільного розвитку та міжнародним стандартам у сфері праці. Тому що радикальні зміни у всіх сферах громадянського суспільства, викликані переходом до ринкових відносин, появою нових демократичних інститутів тощо, зумовили необхідність кардинального підходу до цінностей у сфері прав людини, в тому числі значною мірою вплинули на подальший розвиток трудового права та об'єктивно викликали необхідність реформування законодавства про працю, враховуючи позитивний досвід Європейського Союзу.

Відповідно до Конституції України держава бере на себе обов'язок здійснити гуманізацію всіх правових інститутів, які прямо чи опосередковано торкаються прав людини та громадянина, особливо це стосується реалізації суб'єктивного права на працю як важливого чинника для існування людини та розвитку економічного потенціалу держави в умовах ринкової економіки і нових форм господарювання.

Сьогодні стосовно трудового законодавства можна вести мову про доволі широкий спектр недоліків, що мають місце в існуючих нормативно-правових актах: прогалини, дублювання, колізії, неузгодженість, дефекти тощо. Такі недоліки виявляються і усуваються на підставі результатів наукових досліджень, які по суті охоплюють усі правові інститути трудового законодавства України та зарубіжних країн. Даній проблематиці присвячені наукові дослідження декількох десятків докторів наук і понад 200 кандидатів наук, які здійснювалися за спеціальністю 12.00.05 – трудове право, право соціального забезпечення, але так і не знайшли свого втілення в чинне трудове законодавство.

Наукові дослідження, які уже зараз здійснюються в галузі трудового права, також яскраво свідчать про необхідність упровадження нових підходів до модернізації правового регулювання трудових відносин та реформування трудового законодавства в цілому, особливо взаємовідносин працівника і роботодавця.

У сучасних умовах права та обов'язки працівника як суб'єкта трудових відносин є основою його правового становища як у процесі реалізації права на працю, так і в подальшому застосуванні здібностей до праці. Отже, важливою сутністю змісту правових приписів норм трудового права, а також і правового регулювання відносин має стати працівник з його природною унікальною працездатністю. На жаль, державні органи та органи, які мають статус законодавчих і володіють цією ініціативою, не звертають ніякої уваги на результати наукових досліджень, а тому має місце ряд суттєвих проблем, пов'язаних зі здійсненням економічних і соціальних реформ, а також із сучасним регулюванням трудових відносин.

Стратегічним завданням трудового права є забезпечення належного захисту найманого працівника під час реалізації ним його особистих здібностей та здатності до праці. Це завдання впливає з історії виникнення трудового права. Зокрема, виникле у Франції в ході революції 1848 р. трудове право мало власне такий характер. Згодом у Франції та в інших країнах з'явився трудовий кодекс, основним соціальним призначенням якого завжди був і залишається захист працюючих.

Отже, соціальна спрямованість трудового права є сьогодні і в майбутньому теоретичним фундаментом під час розроблення і застосування трудового законодавства. Це повинно виражатися в законодавчому забезпеченні пріоритету інтересів практично завжди порівняно економічно слабкого працівника перед інтересами практично завжди економічно сильного роботодавця.

Важливим аспектом науки трудового права в сучасному вимірі є також розроблення і встановлення найбільш доцільного й корисного правового режиму взаємовідносин працівників та роботодавців з метою консолідації суспільства і підвищення добробуту держави в цілому.

Трудове законодавство України повинно відбивати загальнолюдські цінності, враховувати досягнення світової цивілізації, спиратися на політичні, національні, економічні та культурні особливості нашої країни і тим самим сприяти становленню України як демократичної, соціальної та правової держави.

Зараз найактуальнішим для національної науки трудового права є теоретичне обґрунтування та активне втручання в процес кодифікації трудового законодавства України. Як відомо, кодифікація – це систематизаційна робота, в ході якої відбувається якісна переробка діючих юридичних норм, усуваються неузгодженості, дублювання,

протиріччя й прогалини в правовому регулюванні, скасовуються неефективні й застарілі норми. Нормативний матеріал проводиться за законодавством у струнку, внутрішньо узгоджену правову систему. На зміну раніше діючій великій кількості юридичних нормативних документів приходить єдиний зворотній акт, виданням якого досягається чіткість і ефективність правового регулювання в сучасних умовах розвитку держави і суспільства.

Таким чином, перед сучасною наукою трудового права України стоїть важливе завдання з розроблення та створення такого механізму правового регулювання, який би забезпечив надійну гарантію реалізації цього права. Розроблення механізму правового регулювання трудових відносин може і повинно проходити через кодифікацію трудового законодавства України як основну форму його вдосконалення.

Трудовий кодекс повинен стати головним після Конституції України законодавчим актом у системі трудового законодавства, який матиме пріоритетне значення по відношенню до інших законодавчих і підзаконних актів цієї системи.

Майбутній Трудовий кодекс України повинен включати найбільш істотні положення нового трудового законодавства, забезпечувати єдність і диференціацію регулювання трудових правовідносин, бути актом прямої дії. Об'єднання найважливіших норм трудового законодавства в одному кодифікованому законі сприятиме скороченню правових приписів, які в ряді випадків повторюють один одного, забезпечить більш ефективний вплив на регулювання суспільних відносин у сфері праці, дозволить істотно поліпшити правозастосувальну діяльність у сфері регулювання трудових відносин і, насамкінець, значно підвищить загальну правову культуру сучасного українського суспільства. Це, у свою чергу, сприятиме значно більш ефективній, ніж ми маємо сьогодні, соціальній політиці держави в розбудові громадянського суспільства та правової і соціальної країни.

Трудове право України, як частина національної юридичної науки, не може бути відірване від реальних умов існування суспільства та держави, не може бути вище тих можливостей, які закладені в напрямках реалізації економічних реформ і нових формах господарювання. У даний час склалася ситуація, за якої, з одного боку, гарантії трудових прав, передбачені законодавством, можуть бути реалізовані лише при умові нормально функціонуючої економіки, з другого – економіка не може бути відновлена без належного сучасного правового забезпечення трудових відносин. Тому право не повинно відставати і в забезпеченні правовим регулюванням існуючих і виникаючих суспільних відносин у сфері праці, тим більше за умов співіснування різних форм власності. Саме тут гостро постає проблема відповідних наукових ро-

зробок стосовно перспектив трудового законодавства та врахування законодавчим органом їх результатів.

Не треба бути провидцем, аби безпомилково прогнозувати те, що якщо найближчим часом трудові правовідносини не будуть урегульовані цивілізованим чином – на порядок денний стануть чинники політичного ґатунку, тобто організований профспілковий робочий рух з його добре відомими вимогами, і те, що має реальний шанс з'явитися зовсім без витрат сьогодні, буде вимагати завтра від усіх без виключення державних структур занадто великих витрат і неабияких зусиль для їх реалізації.

Необхідно мати на увазі, що прийняттю кодифікованого нормативного акта повинен передувати ретельний аналіз ситуації в країні, всіх політичних і економічних факторів, визначення їх можливої ефективності. Завдяки цьому тільки й може бути прийнятий такий нормативний акт, який має перспективу жити й діяти, бути сприйнятим суспільством.

Наприкінці необхідно зазначити, що здійснення реформ у трудовій сфері за безпосередньою участю науки трудового права дасть змогу вивести і правове регулювання, і суспільні відносини по реалізації суб'єктивного права на працю на якісно новий рівень, який відповідає умовам ринкової економіки, розбудови громадянського суспільства та правової соціальної держави.